

18. juuni 2024

Lahend nr 58737/14 - positiivsed kohustused ja õigus eraelu austamisele

A.P. vs. Armeenia

Artiklid 3 ja 8

Asjaolud

Kaebajat, kes oli sündmuste ajal 14-aastane ja vaimupuudega, kuritarvitati seksuaalselt tema kehalise kasvatuse õpetaja poolt (A.G.), kes oli ka tema elukohajärgse kogukonna haldusjuht. Kaebaja ema esitas kuriteoteate, mille alusel algatati kriminaalmenetlus. Kinnises menetluses mõisteti A.G. süüdi vägistamises raskendavatel asjaoludel ja alaealise suhtes toime pandud väärjutuste tegude eest. Talle mõisteti kaheksa aastat vangistust.

Kaebaja esitas hiljem riigi vastu tsiviilhagi mittevaralise kahju hüvitamiseks, kuid see ei olnud edukas. Ta kaotas kõigis kolmes astmes. Vaatamata tema konkreetsele nõudele, et asja detaile ei avalikustaks, avaldati selle tsiviilasja üksikasjad, sealhulgas tema täisnimi, avalikus veebipõhises kohtute andmebaasis (Datalex).

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja artiklitele 3, 8 ja 13 ning kaebas selle üle, et riik ei kaitsnud teda väärkohtlemise eest, et tema tsiviilasja andmed avaldati avalikus veebipõhises kohtute andmebaasis ning, et tal ei olnud oma õiguste kaitseks tõhusat õiguskaitsevahendit.

EIK seisukohad

Artikkel 3

Kaebaja oli oma suhteliselt noore ea ja puude tõttu olnud eriti haavatavas olukorras. Seetõttu oli talle osaks saanud seksuaalne kuritarvitamine ja vägivald olnud kahtlemata piisavalt tõsine, et kuuluda artikli 3 kohaldamisalasse.

Juhtumit tuli uurida riigi positiivsete "sisuliste" kohustuste seisukohast artikli 3 alusel kaitsta lapsi ja eriti puuetega lapsi seksuaalse kuritarvitamise eest riikliku hariduse kontekstis.

EIK märkis, et suutmatust rakendada kergesti kättesaadavaid meetmeid, millel oleks võinud olla reaalne väljavaade tulemust muuta või tekitatud kahju leevendada, piisas riigi vastutusele võtmiseks. Adekvaatsed meetmed, mida klassijuhataja võttis pärast õpilase vihjet seoses võimalusega, et A.G. väärkohtles kaebajat, oleks võinud mõistlikult eeldada, et kaebaja väärkohtlemise juhtumeid edasi ei teki. EIK omistas erilist tähtsust asjaolule, et kõnealune kuritarvitamine toimus usaldus- ja võimusuhte kontekstis, mis tulenes A.G. ametist õpetajana ja haldusjuhina külas, kus kaebaja ja tema pere elasid. Kooliasutuste positiivne kohustus kaebajat kaitsta tekkis hiljemalt siis, kui kaebaja klassijuhataja sai vihje. Kuid miski ei viidanud sellele, et ta oli nii tõsisele murele reageerinud. See vihje oli tehtud neli päeva enne kaebaja edasist väärkohtlemist. Sellega oleks tulnud tegeleda vähemalt kooli juhtkonnas ja/või teiste õpetajate teavitamisega – seda ei tehtud.

EIK rõhutas, kui oluline on mitte ainult ennetamine ja avastamine, vaid ka teavitamine seoses vajadusega kaitsta alaealisi seksuaalse kuritarvitamise eest.

¹ Lühiülelaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

EIK leidis kokkuvõtvalt, et kostjariik ei olnud täitnud oma positiivset kohustust kaitsta kaebajat seksuaalse kuritarvitamise eest, mille ohvriks ta oli langenud. EIK tuvastas artikkel 3 rikkumise.

Artikkel 8

Kaebaja nimel esitatud tsiviilhagi oli otseselt seotud kaebaja seksuaalse väärkohtlemisega. Selgus, et siseriiklikud kohtud ei olnud teinud otsust kaebaja taotluse kohta vaadata tema nõuet kinniselt läbi ja mitte avaldada selle üksikasju. Arvestades, et kohtud olid sisuliselt keeldunud hagi sisuliselt läbi vaatamast, ei toimunud ilmselt ühtegi tegelikku istungit.

Otsuse puudumise tõttu jäid teadmata põhjused (kui neid oli), et miks kaebaja taotlust mitte avaldada tema isikut ja muid isikuandmeid ei rahuldatud. Sellegipoolest oli kaebaja täisnimi ja aadress (koos menetluse käigus tehtud kohtuotsustega) täielikult Datalexi üles laaditud. Kuigi Datalexis ei olnud sõnaselgelt väidetud, et kaebaja oli seksuaalse kuritarvitamise ohvriks langenud, oleks selles sisalduvaid üksikasju arvestades raske väita, et poleks olnud võimalik kujundada vähemalt üldist ettekujutust, et kaebajat on kuritarvitanud. Selle teabe avaldamise tõttu oli kaebaja ja tema perekond jätud pidevasse ebakindlusse, kas keegi oleks suutnud tuvastada kaebaja kui seksuaalkuriteo ohvri.

Seetõttu oli kaebaja isiku avalikustamine koos eespool nimetatud otsuse avaldamisega Datalexi kaasa toonud sekkumise tema õigusesse oma eraelu austamisele. Kuna ei valitsus ega siseriiklikud kohtud olnud sekkumise õiguslikku alust märkinud, leidis EIK, et vaidlustatud teabe avaldamine ei olnud „seadustega kooskõlas“. EIK tuvastas artikkel 8 rikkumise.

Artikkel 13

EIK tuvastas ühehäälselt ka artikli 13 rikkumise, kuna kaebajal puudus võimalus nõuda mittevaralise kahju hüvitamist, mida ta kandis seetõttu, et kostjariik ei täitnud oma positiivset kohustust teda kaitsta.

Artikkel 41

EIK leidis, et kostjariik peab keebjale maksma mittevaralise kahju hüvitiseks 32 000 eurot.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

20. juuni 2024

Lahend nr 37782/21 - positiivsed kohustused

Z vs. Tšehhi Vabariik

Artiklid 3 ja 8

Asjaolud

Kaebaja kaebas, et preester V.K., kes oli ühtlasi ka tema ülikooli professor, oli teda aastatel 2008–2009 seksuaalselt rünnanud. Kaebaja väitis, et teda oli ära kasutanud perioodi, millal ta oli mõjutatud oma isa surmast. Lisaks oli ta sellel perioodil olnud haavatud ka oma tervisliku seisundi halvenemist südameoperatsiooni tõttu ning traumajärgset reaktsioonist varasemale väärkohtlemisele, mille sooritas tema suhtes teine preester. Seda fakti jagas ta ka V.K-le.

Politsei alustas uurimist V.K. osas novembris 2019. Juunis 2020 nad lõpetasid uurimise, suutmata tuvastada vägistamise või seksuaalse kuritarvitamise kuritegusid sel ajal kehtinud kriminaalkoodeksi valguses.

Kaebaja kaebused siseriiklikul tasandil ei olnud edukad.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja artiklitele 3 ja 8 ning väitis, et ametivõimud tõlgendasid kitsalt kriminaalkoodeksis sätestatud vägistamise ja seksuaalse kuritarvitamise kuritegude tunnuseid. Ta väitis, et õiguslik raamistik ei olnud piisav, et tõhusalt karistada seksuaalkuritegude eest, mille ohvriks ta oli langenud. Lisaks väitis ta, et väidetavate seksuaalrännakute kohta ei suudetud tõhusat uurimist läbi viia.

EIK seisukohad

Artiklid 3 ja 8

EIK märkis, et konventsiooni artiklitest 3 ja 8 tulenevad riikide positiivsed kohustused hõlmasid eelkõige kohustust võtta vastu tõhusad kriminaalseadused, mis kriminaliseerivad ja karistavad mis tahes vastastikuse nõusolekuta seksuaalakti, sealhulgas juhul, kui ohver ei olnud osutanud füüsilist vastupanu. Samuti on liikmesriikidel kohutus tagada tõhus uurimine ja süüdistuste esitamine nende süütegude osas.

Ajal, mil vaidlusalused teod toime pandi, olid kuriteod defineeritud kriminaalkoodeksis. Vägistamiskuritegu pandi toime kas siis, kui vägivalda või vägivaldaga ähvardamist oli kasutatud ohvri sundimiseks seksuaalvahekorrale või sarnasele seksuaalaktile või kui kurjategija oli ära kasutanud ohvri suutmatust end kaitsta.

Käesoleval juhul pidi EIK kindlaks tegema, kas ametivõimud tegutsesid kooskõlas oma positiivsete kohustustega, mis tulenesid konventsiooni artiklitest 3 ja 8, pakkudes kaebajale tõhusat kaitset mittekonsensuslike seksuaalsuhete eest, mida ta väidetavalt oli pidanud taluma.

Politsei oli järeldanud, et vägistamist ei toimunud, põhjendusega, et V.K. ei olnud kasutanud vägivalda ega vägivaldaga ähvardamist ning kaebaja oli väljendanud oma vastuväiteid alles pärast kõnealust seksuaalsuhet, kuid mitte selle ajal. Asjaolu, et kaebaja oli selliseid vastuväiteid esitanud tagantjärele korduvalt, ja võimalus, et V.K. võis eksida, leides, et ta nõustus, ei paistnud omavat vähimatki tähtsust ametivõimude jaoks, mis ei jätnud tähelepanuta võimalust, et kaebajal võis olla põhjust jääda passiivseks või mitte vastu seista V.K.-le oma võimupositsiooni tõttu. Seega, hoolimata kaebaja sellekohastest väidetest, ei pidanud ametivõimud vajalikuks hinnata ütluste usaldusväärsust konteksti alusel ega uurida neid puudutavaid asjaolusid tervikuna. Eelkõige oleks kindlasti olnud oluline võtta arvesse kaebaja psühholoogilist seisundit, kasvõi selleks, et teha kindlaks, kas kaebaja võis kannatada posttraumaatilise reaktsiooni all eelnevale väärkohtlemisele. Lisaks ei olnud ametivõimud piisavalt uurinud, kas ja kui jah, siis mil määral oli kaebaja olnud V.K. suhtes eriti haavatavas ja sõltuvas olukorras. Prokurörid piirdusid siseriikliku õiguse ja kohtupraktika seisukohalt tõdemusega, et kaebajal ei puudunud enesekaitsevõime.

Kriminaalkoodeksis määratletud vägistamissüüteo tunnuste kitsendavat tõlgendust silmas pidades otsustasid uurimise eest vastutavad ametiasutused selle lõpetada. Lõplik otsus tehti seega kriminaalmenetluse esialgses etapis, nii et asja ei olnud kunagi kohtusse antud. Seksuaalse väärkohtlemise kuriteo kohta, mis oli määratletud sel ajal kehtinud kriminaalkoodeksis, jõudsid ametivõimud käesolevas asjas järeldusele, et kaebaja ei olnud V.K. kontrolli all selle mõiste tähenduses.

EIK järeldas, et ametivõimude lähenemine käesoleval juhul ei olnud suuteline pakkuma kaebajale piisavat kaitset. Sellest tulenevalt leidis EIK, et kostjariik ei täitnud oma positiivseid kohustusi ning EIK tuvastas artiklite 3 ja 8 rikkumised.

Artikkel 41

EIK leidis, et kostjariik peab kaebajale maksma 25 000 eurot mittevõralse kahju hüvitiseks ning 1000 eurot tema kulude katteks.

[Lahend](#) (prantsuse keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)